

Robert King Merton: The Matthew Effect in Science

Alternativní název: Třídní společnost vědy

Věda jako instituce nefunguje výhradě podle abstraktních principů, které jsou prezentovány v úvodu většiny obecných Úvodů do látky v prvních ročnících vysokých škol (zásady kritičnosti, univerzality, intersubjektivit...). R. K. Merton nahlíží na vědu jako na každý jiný sociální systém a vysvětluje logiku jejího fungování z pohledu, který připouští vedle pozitiv i dysfunkční tendence. Zaměřuje se na téma uznání vědce v odborné komunitě. Podle Mertona nevychází čistě z jeho přínosu při získávání nových poznatků, ale míra uznání je ve velké míře podmíněna právě vědcovou předchozí reputací. Uplatňuje se zde efekt sv. Matouše, kdy je za stejný přínos vysoce ceněnému a známému vědci připsáno větší ocenění, než tomu, který svou pevnou pozici ještě nezískal a není komunitou považovaný za významného. Začínající vědec si musí, nehlédě na kvalitu publikovaných výstupů, svou pozici postupně vybudovat, nejlépe spoluprací s již etablovanými veličinami v komunitě. I když je jako spoluautor téměř neviditelný v přítomnosti svého známějšího kolegy-učitele, pravděpodobnost jeho zviditelnění je vyšší, než kdyby publikoval zcela samostatně (v záplavě publikovaných textů se členové odborné komunity řídí ve velké míře podle váhy jmen autorů textu). Dysfunkcí vysoké reputace významných vědců pro rozvoj poznání může být tedy omezení až zastavení inkorporace nových poznatků do vědecké komunity (idol authority, věda má *class structure*). To je ale pouze krajní hledisko. Jednotlivci s vysokou reputací slouží ve vědě také jako „majáky“, které pomáhají zefektivnit komunikaci v komunitě. Všichni její jednotlivci mají znalost o tom, kteří vědci jsou nejvíce ceněni a dochází tak v tomto směru k přibližné integraci celých oborů, kterým by jinak mohlo hrozit neohrazené štěpení a plétorický mód komunikace. Podle Mertonovy (poněkud rozporné) analýzy je navíc většina významných vědců v některých psychických a sociálních charakteristikách výjimečná (názorově autonomní, vysoce kritičtí k druhým i sobě, schopní odložit úspěch na pozdější dobu, orientace na významné i když nesnadné problémy). Z pohledu nedávno uskutečněné reformy financování českých vědeckých institucí je aktuální také Mertonův závěr, že efekt svatého Matouše se neuplatňuje jen na úrovni jednotlivců, ale i vědeckých institucí jako celků.